

РОЗВИТОК ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Легка Г.П.

Науковий керівник: Кафлевська С. Г., к.е.н., доцент

Проведено аналіз динаміки виробництва зерна в Україні та намічено основні напрями стабілізації розвитку галузі.

Постановка проблеми. Зерновий сектор України, традиційно є стратегічною галуззю економіки держави. Вона визначає обсяги та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує суттєву частку доходів сільськогосподарських виробників, характеризує стан і тенденції розвитку сільських територій, забезпечує валютні надходження до державного бюджету за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу й економіки держави в цілому.

Матеріально – технічне забезпечення зерновиробництва та ефективність праці не відповідають світовим стандартам і потребам галузі. Відсутність достатніх фінансових ресурсів стримує впровадження новітніх технологій, використання високоякісного насіння, обмежує застосування інших ресурсів. виробництво зерна стає все більш залежним від впливів погодних факторів.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми розвитку зернової галузі знаходяться в центрі уваги багатьох дослідників, зокрема В. І. Бойка, П. І. Гайдуцького, М. І. Кучера, М. Г. Лобаса, О. В. Олійника, П. Т. Саблука, В. Ф. Сайка, В. П. Ситника, С. М. Чиря, О. М. Шпичака, В. С. Шовкалюка та ін. Проте широкий спектр пропозицій науковців і практиків поки що не забезпечив стабільності підкомплексу, а тому дослідження проблем цієї сфери залишається актуальним для підвищення ефективності її функціонування.

Мета статті. У період переходу сільськогосподарського виробництва до ринкової економіки постала проблема нарощування обсягів продовольчих ресурсів, зокрема зерна, підвищення ефективності галузі. Аналізуючи стан зернового господарства з точки зору вирішення цих завдань, необхідно виявити фактори, які не тільки стримують підвищення темпів зростання виробництва зерна, а й завдають шкоди під час його збереження, переробки і використання.

Виклад основного матеріалу. За оцінками експертів Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), зерновий потенціал України на сьогодні реалізований лише на 25 – 30% і у перспективі може забезпечувати валовий збір зернових культур до 100 млн. тонн [1].

Валове виробництво зерна у 2008/2009 маркетинговому році становило 53,3 млн. тонн, що з урахуванням перехідних залишків (6,5 млн. тонн) дає змогу повною мірою задовольнити потреби внутрішнього ринку (28,3 млн. тонн). При цьому експортні можливості оцінюються в обсязі близько 24,2 млн. тонн.

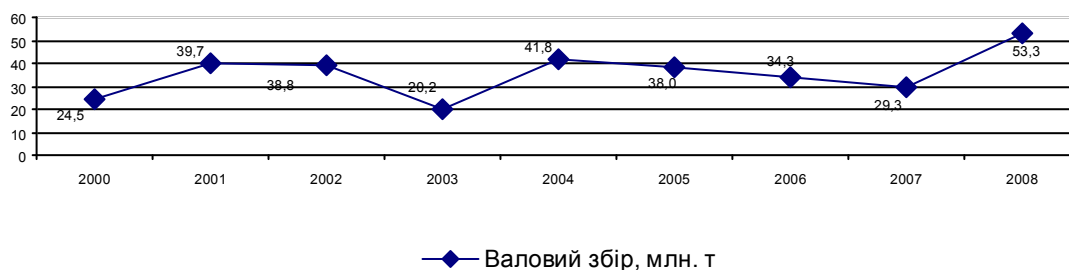

Рис. 1 Динаміка валового збору зернових культур в Україні

Із одержаних 53,3 млн. тонн зерна у 2008 р. (у вазі після доробки), 27,5 млн. тонн (52%) – зерно продовольчих культур; 25,8 млн. тонн (48%) – фуражних зернових. Порівняно з 2007 р. виробництво зерна збільшилось у 1,8 рази, що зумовлено зростанням урожайності зернових культур (на 12,8 ц з 1 га, або в 1,6 рази) та площі їх збирання (на 1,9 млн. га, або на 14,5%), рис. 1.

Сільгоспдприємствами вироблено 42,1 млн. тонн зерна (79% загального валового збору), господарствами населення – 11,2 млн. тонн (21%). Урожайність зернових культур в аграрних підприємствах (35,5 ц з 1 га) вища, ніж у господарствах населення, на 3,6 центнера з гектара.

Незважаючи на загальносвітові ініціативи товаровиробників збільшити обсяги виробництва зерна з метою запобігання дефіциту харчових продуктів, загальна площа озимих та ярих посівів під зернові культури в Україні залишилася фактично незмінною порівняно з минулим роком.

Отже, за умови стабільності посівних площ зернових культур коливання валового збору було б менш помітним.

За даними Державного комітету статистики України урожайність зернових і зернобобових культур у 2004 році становила 28,3 ц/га, у 2005 – 26 ц/га, у 2006 – 24,3 ц/га, у 2007-22,6 і лише у 2008 році-35,5 ц/га, рис. 3 [2].

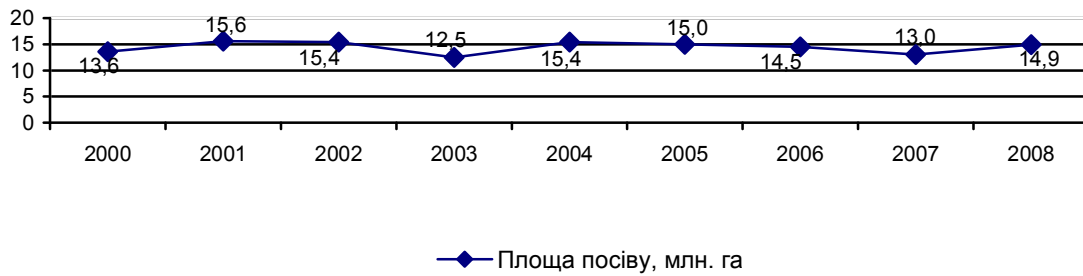

Рис. 2 Динаміка посівних площ, зернових культур в Україні

Урожайність зернових в країнах, які є постачальниками зерна на світовий ринок, за оцінками Департаменту сільського господарства США, у 2007 році становила у Європейському Союзі – 48,7н ц/га, у США – 63,8 ц/га [1].

Тобто, урожайність зерна в Україні, у протиріч до установлених тверджень про високу родючість українських ґрунтів, сьогодні у рази поступається урожайності зернових у інших провідних зернових країнах.

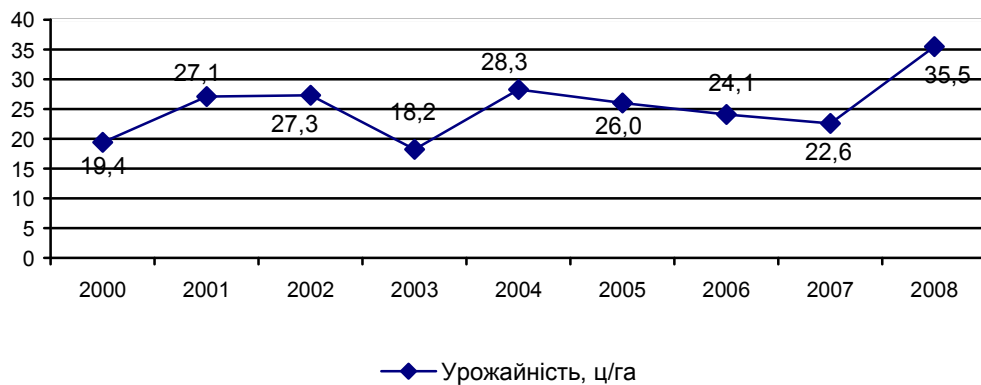

Рис. 3 Динаміка урожайності зернових культур в Україні

На даний час існує декілька причин, що стримують вітчизняного товаровиробника нарощувати потужності зернового виробництва. І насамперед, це досі невизначена державна політика розвитку зернового ринку в довгостроковій перспективі. Щорічне запровадження експортних квот або фактична заборона експорту, при низьких адсорбційних можливостях внутрішнього ринку, не дозволяють товаровиробнику отримати запланований прибуток. Як наслідок, відсутність своєчасних грошових надходжень стримує відтворення і розвиток як зернового, так і інших сільськогосподарських виробництв. Більше того, відповідна політика безпосередньо негативно впливає на інші галузі сільського господарства України, зокрема на тваринництво. З одного боку, запровадження квот дозволило стримати внутрішні ціни на кормову продукцію, яка виробляється з зерна, що є, безперечно, позитивним фактором. З іншого боку, за відсутності надходжень запланованих доходів від реалізації зерна, товаровиробнику майже неможливо ні повернути гроші за кредитними зобов'язаннями, ні провести в повному обсязі комплекс польових робіт посівної кампанії, ні, тим паче, інвестувати кошти в розвиток власного виробництва. В такій ситуації він змушений знаходити кошти за рахунок інших видів своєї діяльності, переважно тваринницької галузі. Як наслідок, лише протягом серпня-грудня 2007 року поголів'я великої рогатої худоби та свиней в сільськогосподарських підприємствах скоротилося на 13,6% та 12,8% відповідно.

Висновки. Проект Концепції державної цільової програми «Зерно України – 2008 – 2015» передбачає збільшення щорічного валового виробництва зерна до 50 млн. тонн.

Проте, досягнення такого рівня виробництва не буде остаточним вирішенням проблеми. Державі потрібно регулювати не лише поверхневі складові зернового ринку, ставлячи в один ряд усіх виробників зерна України, а потрібно намагатись концентрувати матеріально – технічні, фінансові ресурси та проводити грошові інтервенції, виходячи з місцевих ґрунтово - кліматичних умов, тобто ще й спонукати виробляти ту групу зернових, яка дасть найбільшу продуктивність саме у цій зоні за наявних чи прогнозованих умовах, а не ту що є найбільш привабливою у зв'язку із сформованою ринковою кон'юнктурою. Наприклад: в одному випадку – це може бути виробництво пшениці, проса, кукурудзи; а в іншому – озимої пшениці, гречки, гороху, та ін. [3].

Зрозуміло, що запровадження усіх перерахованих заходів впирається в значні капіталовкладення. Проте вкладення коштів у зерновиробництво, дає значний позитивний ефект у інших економічних аспектах і має швидкі темпи окупності.

Література.

1. Оцінка експертів Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://uga-port.org.ua>
2. Статистичний щорічник України за 2008 р./ Державний комітет статистики України. – 2009. – 648 с
3. Саблук П. Т. Формування і функціонування ринку агропромислової продукції, К., 2000, с.556

ОРГАНІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Марчук І.В.

Науковий керівник: Березюк С.В., к.е.н., доцент

В статті розкрито сутність органічного землеробства, його значення в умовах сьогодення та переваги порівняно з традиційною системою обробітку ґрунту.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання сільське господарство України перебуває в ситуації невизначеності щодо напрямку подальшого розвитку. Вітчизняні науковці протягом тривалого часу інформують громадськість про шкідливий вплив традиційної системи землеробства, яку застосовують для вирощування більшості культур, на стан навколишнього середовища та якість сільськогосподарської продукції. Проте аграрії, в силу об'єктивних та суб'єктивних передумов, продовжують застосовувати «сложивацьку» систему землеробства. Як наслідок, прибутковість сільськогосподарських підприємств та обсяги валових зборів сільськогосподарських культур мають тенденцію до зниження.

Мета статті. Розкрити сутність органічного землеробства як передумови ефективного сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень. Проблема ефективного землекористування присвятили свої роботи Бистряков І.К., Борщевський П.П., В'юн В.Г., Горlachuk В.В., Даниленко А.С., Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Дмитренко В.Л., Махортов Ю.А., Медведєв В.В., Мельник Л.Г., Месель-Веселяк В.Я., Реймерс М.Ф. Саблук П.Т., Ситник В.П., Трегобчук В.М., Федоров М.М., Хачатуров Т.С., Шикун М.К., Царенко О.М. та інші. Проте дане питання є досить багатограним і до кінця не вирішеним.

Виклад основного матеріалу. Органічне землеробство є одним із перспективних напрямків розвитку сільського господарства. Адже цей напрямок дозволяє суттєво зменшувати мінеральний вплив на ґрунт, вирощувати екологічно чисту продукцію.

В основі органічного землеробства лежить глибоке розуміння процесів, які відбуваються в природі. Органічне землеробство розглядає землю як живий організм і ставить перед собою завдання отримати повноцінні продукти харчування. Головна його відмінність від традиційної системи, яка склалась на сьогоднішній день в Україні – це поняття повноцінного врожаю. Адже завдання, яке ставить перед собою сучасне технолізоване землеробство – отримання максимальних врожаїв при мінімальних затратах праці. На жаль, харчова цінність продуктів, отриманих таким чином, до уваги не береться, а отже, виробники не вважають на всі можливі негативні наслідки для здоров'я населення та стану навколишнього середовища.

Органічне землеробство базується на таких основних принципах:

1. Безпліцевий обробіток ґрунту, як правило глибиною не більше 11 см. Це, головним чином, обробіток плоскорізними плугами і культиваторами, дисковими боронами, що забезпечує достатнє розпушування верхнього родючого шару, профілактику бур'янів та захист від ерозії. Таким чином зберігається природна структура ґрунту і його збалансована мікрофлора.

2. Відмова від застосування мінеральних добрив. Внаслідок правильного обробітку ґрунту потреба в мінеральних добривах різко знижується. Використання органічних добрив має відбуватися в науково обґрунтованих нормах, в першу чергу у формі внесення перегною, компостів, поживних решток, підживлення рідкими органічними добривами, використання сидератів (винесено в окремий принцип).

3. Відмова від використання хімічних засобів захисту рослин. Українські виробники «Укрзооветпромстач» (м. Новоград-Волинський), «Мікотон-Аглікон» (м. Київ), «Центр-Біотехніка» (м. Одеса), та інші пропонують біологічні препарати для боротьби із хворобами та шкідниками сільськогосподарських культур у широкому асортименті. Крім того, існують біологічні методи боротьби із шкідниками за допомогою комах-хижаків та грибів-антагоністів.

4. Використання ферментних препаратів та ефективних мікроорганізмів в сільському господарстві (ЕМ-препарати). Національна аграрна політика в більш ніж 50 країнах світу базується на використанні ЕМ-препаратів. В Україні їх виробником є спільна українсько-японська корпорація «EMRO», яка працює на основі японської сировини (м. Кіровоград). За допомогою молочнокислих бактерій, дріжджів, цілого ряду інших корисних мікроорганізмів збагачується мікрофлора ґрунтів, стан яких вважався критичним, підвищується імунітет рослин та стійкість до ураження шкідниками, перепаду температур і несприятливих природних явищ. Ферментні препарати, які є абсолютно безпечними для навколишнього середовища, дозволяють прискорювати в рази процес переробки органічної речовини з метою отримання високоякісного безпечного компосту.